

# Наслідки глобалізації товарних ринків для національної економіки України

Іващенко Марина Вікторівна

*Харківський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи», доцент кафедри економічної теорії, кандидат економічних наук, доцент, Україна*

**Анотація.** В статті розглянуто характерні риси глобальних товарних ринків. Метою статті є виявлення джерел та наслідків глобалізації товарних ринків, що спостерігається у світовому господарстві та розробці рекомендацій щодо державного та корпоративного управління в умовах глобальної конкуренції. Приділено увагу транснаціональним корпораціям, що становлять найсуттєвішу конкуренцію на глобальних товарних ринках. Досліджено вплив транснаціонального бізнесу на товарні ринки, який, з одного боку, є породженням глобалізації, з іншого боку, сам стає каталізатором глобалізаційних процесів. Простежено місце України в глобальних рейтингах.

Доведено, що серед можливих варіантів поведження українських підприємств на глобальних товарних ринках найбільш ефективним є шлях інноваційного розвитку. Не зважаючи на зниження регулятивної ролі держави в глобальній економіці, рекомендовано прийняття дієвих управлінських рішень щодо підтримки національного виробника, але не на шкоду здоровій глобальній конкуренції.

**Ключові слова:** глобальні товарні ринки, лібералізація світової торгівлі, транснаціональні компанії, Індекс глобалізації KOF, Глобальний індекс конкурентоспроможності.

## Вступ

В XXI столітті, умовах епохи інформаційних технологій, спостерігаються якісні зміни в області глобалізації ринків і конкуренції, що мають тенденцію до прискорення. Ті галузі та компанії, що не здатні відповідати на виклики глобалізації, не мають маркетингових можливостей для глобальної діяльності, вибувають з гри. Уряди багатьох країн усвідомили, що протекціоністські заходи з захисту внутрішніх виробників і ринків від іноземних конкурентів не тільки не дають бажаних результатів, а й ведуть до росту інфляції, уповільненню темпів економічного зростання, зниженню економічної ефективності вітчизняних компаній, відсутності в них необхідних для міжнародної конкурентної боротьби підприємницьких навичок.

Україна, маючи достатньо високий рівень глобалізації (42 місце з 207 країн світу за KOF Index of Globalization) [1], бере активну участь і в діяльності глобальних товарних ринках. Усвідомлення суті даного процесу сприятиме ефективнішому включенню України до систему міжнародних економічних відносин. Питання формування та функціонування світових товарних ринків активно вивчаються такими дослідниками як А. І. Ханунов, І. В. Юр'єва, І. В. Трифонова, М. Ф. Гончаренко, В. І. Охота та ін. Окрема увага приділяється процесам, що відбуваються на світових товарних ринках.

Метою статті є виявлення джерел та наслідків глобалізації товарних ринків, що спостерігається у світовому господарстві та розробці рекомендацій щодо державного та корпоративного управління в умовах глобальної конкуренції. Крім того, в статті приділено увагу транснаціональним корпораціям, що становлять найсуттєвішу конкуренцію на глобальних товарних ринках.

## Результати дослідження

Діяльність міжнародних організацій, таких, як Світова організація торгівлі, призвела до зниження торговельних бар'єрів між країнами й відкриттю доступу до міжнародних ринків, про що свідчить звіт World Tariff Profiles 2015 [2]. До числа інших стимулів до глобалізації ринків і конкуренції ставляться прискорення й здешевлення транспортних перевезень і безперервне вдосконалювання телекомунікацій та інформаційного простору, що зробило глобальні контакти дешевими і ефективним. Крім того, розвиток інформаційного простору суттєво спростив участь компаній у всесвітній торгівлі, скажімо, через відкриття інтернет – магазину, створення сайту компанії з основною інформацією та контактами. Це дозволило виникнення терміну «мережева економіка» (networked economy), що засновується на технологічному укладі, в якому домінуючі позиції займають комп'ютерні та інформаційні технології, а глобальна інформаційна мережа стає необхідною умовою існування. Мережева економіка дозволяє підприємствам забезпечувати конкурентні переваги за рахунок виявлення нових каналів постачання та збуту, залучення нових споживачів, покращення якості обслуговування клієнтів, розширення сфери діяльності, скорочення витрат, покращення якості управлінських рішень, збільшення інвестицій тощо [3, с. 19].

Що стосується використання переваг глобалізації, то в першу чергу можливості глобалізації товарних ринків використовують транснаціональні компанії. Їх ланцюжки поставок рівною мірою глобальні, матеріали й комплектуючі поступають з найбільш дешевих джерел, склади й логістика організовані у найбільш вигідні з погляду витрат регіонах, а дослідження й розробки сконцентровані там, де необхідні для цього знання найбільш доступні. ТНК внаслідок своєї економічної, фінансової, управлінської, науково-технічної, кадрової міцності здатні розробляти і здійснювати найбільш досконалі міжнародні маркетингові технології, які, з огляду на масштаби цих компаній, дають значні прибутки і забезпечують високу світову конкурентоспроможність як їх самих, так і створюваних ними продуктів. Транснаціональні корпорації перетворюють світову економіку в глобальну, забезпечуючи прискорення науково-технічного прогресу у всіх його напрямках – технічний рівень і якість продукції, ефективність виробництва, вдосконалення форм менеджменту, управління підприємствами [4].

У переважній більшості галузей національної економіки невеликі фірми, що орієнтовані на внутрішній ринок, не здатні скористатися ефектом ма-

сштабу, що дозволило б їм підвищити конкурентоспроможність в довгостроковій перспективі. Транснаціональні ж компанії можуть не лише отримувати ефект економії на масштабах, а й випереджати невеликі підприємства на основі інновацій та прискореного технологічного розвитку. Успіх транснаціональних компаній заснований на тім, що вони можуть дозволити собі направити значні кошти на інноваційні дослідження й розробку, просування торговельних марок, розвиток інформаційних та маркетингових технологій. Визначивши нові можливості, вони виділяють ресурси, необхідні для завоювання ринків і отримання прибутку. За останніми даними у світі діють більш 80 тис. транснаціональних корпорацій (ТНК) та 800 тис. їх філіалів, зі 100 найбільших економік світу – 52 ТНК; на ТНК приходить 52 % світової торгівлі, 67 % зовнішньої торгівлі; їм належить близько 80% патентів та ліцензій. Враховуючи масштаби діяльності ТНК та акумульований капітал, можна стверджувати, що вони обумовлюють стан глобальної конкуренції на світовому ринку, а також впливають на фінансово-економічну стабільність в світі [5, с. 217].

Фірми в умовах глобалізації не можуть не враховувати функціонування міжнародних ринків. Потреби у зміні підходу до свого бізнесу поступово виникли у компаній у зв'язку з поступовою лібералізацією правил зовнішньої торгівлі, зростаючою взаємозалежністю країн усього світу при виробництві товарів і послуг. Це зумовило гостру необхідність формування стратегії розвитку компаній з урахуванням глобального аспекту товарних ринків, призвело до усвідомлення компаніями того факту, що глобалізація вже не дозволяє працювати по-старому, орієнтуючись лише на врахування внутрішнього ринку та змусило змінювати звичні рутини. Глобальні ринки важливі, тому що майбутнє багатьох фірм залежить від можливостей розширення виробництва. З одного боку, фірми повинні шукати нові можливості на ринках закордонних країн, тому що їхні внутрішні ринки вже насичені. З іншого боку, міжнародна торгівля стає усе більше ліберальною, тому компанії зіштовхуються з жорстокою конкуренцією з боку іноземних виробників і на своїх внутрішніх ринках. Вони повинні навчитися гідно конкурувати з іноземними підприємствами на своєму внутрішньому ринку або ж використовувати можливості, що відкриваються на зовнішніх ринках. А, враховуючи Індекс глобальної конкурентоспроможності за версією Всесвітнього економічного форуму (The Global Competitiveness Index, 79 місце зі 140 країн світу), Україні потрібно ще багато працювати над створенням реальних переваг як вітчизняних підприємств, так і національної економіки в цілому.

До того ж глобалізація товарних ринків передбачає глобалізацію як ринків готової продукції, так і сировинних ринків. Якщо казати про взаємозалежність країн в глобальній економіці, то це можна чітко простежити, скажімо, за останніми подіями на світовому ринку нафти.

З появою нових засобів зв'язку, транспорту й фінансових розрахунків час і відстані стають усе менш помітними. Продукція, зроблена в одній країні, цілком сприймається в інших країнах. У цей час фірми, що працюють у глоба-

льній галузі, змушені не тільки експортувати товари, але й прагнути стати глобальними.

З глобалізацією товарних ринків тісно пов'язане таке поняття, як глобальна галузь, основними рисами якої є те, що на конкурентні позиції фірм на даному географічному або національному ринках впливає їхня загальна позиція на світовому ринку в цілому. Таким чином, глобальна фірма, працюючи в декількох країнах, домагається таких переваг у наукових дослідженнях, виробництві, маркетингу й фінансах, які недоступні їхнім конкурентам на внутрішньому ринку, при цьому розглядаючи увесь світ як єдиний ринок. Вона зводить до мінімуму значимість національних границь і вкладає капітал, здобуває вихідні матеріали й компоненти, робить і продає свої товари на ринку будь-якої країни, де це може принести прибуток.

Джерела глобалізації товарних ринків базуються на міжнародній системі поділу праці та функціональних особливостях тих чи інших галузей у світовій системі господарства. В якості основних причин глобалізації товарних ринків можна виділити наступні [7]:

1. Необхідність постійного зниження витрат для підвищення рівня конкурентоспроможності, що вимагає пошуку країн з більш дешевими умовами виробництва.

2. Необхідність врахування негативних умов господарювання, зростання рівня ризику у власній державі і можливість отримання пільгових умов оподаткування в інших державах, при більш високих доходах від короткострокових операцій на фінансових ринках. Фінансові ж ринки, в свою чергу, мають найвищу ступінь глобалізації у порівнянні з іншими ринками, що обумовлене специфікою їх функціонування [8].

3. Необхідність збереження конкурентних переваг у вертикальній інтеграції, що вимагає поділу і розміщення окремих сфер діяльності в інших регіонах чи країнах.

4. Технологічні проблеми розвитку дрібного бізнесу як інфраструктури та фундаменту великого бізнесу, які гальмують розвиток великих підприємств.

5. Збільшення інвестицій в сферу виробництва і сферу послуг, що розвиваються.

6. Зниження внутрішнього національного попиту призводить до необхідності підвищення ступеня відкритості економіки та нарощування експортної складової, які залежать від рівня розвиненості країни, умов і досвіду формування експортної бази (квоти) промисловості та чисельності населення країни.

## **Висновки**

Отже, в умовах глобалізації національні підприємства відчувають загрозу конкуренції з виробниками всього світу. На ринках товарів масового виробництва національна індустрія змушена конкурувати з найефективні-

шим виробником світу, які продають свою масову стандартизовану продукцію дешевше всіх. В цьому випадку є два можливих варіанти, що дозволять не випасти національним компаніям не випасти з глобальних ринків: або посилити експлуатацію внутрішніх факторів виробництва – робочої сили і природних ресурсів; або перейти на шлях інноваційного розвитку. Ці два варіанти можуть використовуватись одночасно, але ефективнішим є упор на другий варіант, який вже довів свою ефективність у досвіді цілої низки як розвинених країн, так і нових індустріальних країн.

Глобалізація в цілому вимагає від держави дієвих управлінських рішень щодо підтримки національного виробника, хоча і регулятивна роль держави із поглибленням глобалізації зменшується. Такі захисні заходи з одного боку, відповідають вимогам економічної безпеки держави, але ж іншого боку, посилення конкуренції, що неминуче привноситься глобальним середовищем, змушує національні підприємства покращувати якість та ефективність своєї роботи і ставати більш прозорими. Входження великих зарубіжних мережевих структур на споживчі ринки – невід’ємний наслідок глобалізації.

Поглиблення глобалізаційних процесів як на всіх світових ринках в цілому, так, зокрема, і на товарному ринку, є об’єктивним процесом. Незважаючи на аргументацію антиглобалістів, процес глобалізації уповільнити чи зупинити не можливо, оскільки глобалізація є основою логіки подальшого розвитку світового господарства. Безумовно, цей процес несе для національних економік не лише нові можливості та перспективи, а й загрози. Але мінімізація їх впливу на економіку є завданням як управлінців підприємств, так і вищого менеджменту країни. Транснаціональний бізнес, який, з одного боку, є породженням глобалізації, з іншого боку, сам стає каталізатором глобалізаційних процесів.

### **Перелік використаних джерел**

1. KOF Index of Globalization [about] [Electronic resource] // KOF Index of Globalization. – Available from: <http://goo.gl/CShdPX>. – Viewed 01.02.2016. – Title from screen.
2. World Tariff Profiles 2015 [Electronic resource] // The World Trade Organization. – Available from: <https://goo.gl/EEcYxa>. – Viewed 01.02.2016. – Title from screen.
3. Ханунов А. И. Глобальные товарные рынки в условиях сетевой экономики / А. И. Ханунов, И. В. Юрьева // Вестник Самарского финансово-экономического института. – 2013. – № 3 (19). – С. 18-23.
4. Трифонова И. В. Роль транснациональных корпораций в глобализации мировой экономики / И. В. Трифонова // Молодой ученый. – 2013. – № 9. – С. 243-245.
5. Охота В. І. Інновації як основа конкурентоспроможності ТНК / В. І. Охота // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 5 – С. 216-224.

6. The Global Competitiveness Index 2015-2016 [Electronic resource] // World Economic Forum. – Available from: <http://goo.gl/nYq6VQ>. – Viewed 01.02.2016. – Title from screen.

7. Гончаренко М. Ф. Причины глобализации товарных рынков [Электронный ресурс] / М. Ф. Гончаренко // Forseti : [бизнес-журнал]. – Режим доступа: <http://forseti.dp.ua/pritchin-globalizatsii-tovarnh-rnkov.html>. – По состоянию на 14.05.2013. – Загл. с экрана.

8. Шкодiна I. B. Вплив полiтики кiлькiсного пом'якшення на розвиток свiтового фондового ринку в умовах глобальної невизначеностi / I. B. Шкодiна, I. B. Карпова, M. B. Iвашченко // Економiчний часопис-XXI. – 2015. – №1/2. – С. 4-7.

© М. В. Iвашченко

## The consequences of product markets globalization for Ukraine's national economy

Ivashchenko Maryna

*Kharkiv Educational and Scientific Institute of State Higher Educational Institution "Banking University", Associated Professor of Department of Economic Theory, PhD in Economics, Associated Professor, Ukraine*

---

**Abstract.** The features of global commodity markets have been considered in the article. The purpose of the article is to identify the sources and consequences of commodity markets globalization observable in the world economy and to develop the recommendations as for the state and corporate governance in the context of global competition. The author's attention is paid to transnational corporations that make up the most significant competition in the global commodity markets. The influence of transnational business on product markets has been investigated. The last is defined as a product of globalization on the one hand, and becomes a catalyst of globalization processes on the other hand. Also the place of Ukraine in global ratings has been traced.

It has been proved that the most effective way of behavior of Ukrainian enterprises on the global commodity markets among all the possible variants is the way of innovation development. Despite the reduction of the government regulatory role in the global economy it has been recommended the adoption of effective management decisions to support of the domestic producers but not at the expense of a healthy global competition.

**Keywords:** global commodity markets, liberalization of the world trade, multinational companies, the KOF Index of globalization, Global competitiveness index.

---

© M. Ivashchenko